

## ΓΝΩΣΤΑ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΑ

Γράφει ο Αντώνης Αμπατζής → ampandonis@gmail.com



# ΒΙΟΗΘΙΚΗ. Με αφορμή την εκλογή του νέου Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας

**Α**πό το βιογραφικό του νέου εκεκλεγμένου Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας πρώην επίσκοπο Χριστουπόλεως Μακάριο διαβάζουμε τα εξής: Γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης το 1973. Είναι πτυχιούχος της Ανωτέρας Εκκλησιαστικής Σχολής Αθηνών και της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μετεκπαιδεύτηκε στη Χριστιανική Ηθική στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης, στην Ιστορία της Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ και στη **Βιοηθική στο Πανεπιστήμιο Μονάσνι**. Το 2002 υπέβαλε διδακτορική διατριβή στην Ιατρική Σχολή Κρήτης υπό τον τίτλο «Κλωνοποίηση: Θεραπευτικές και αναπαραγωγικές προοπτικές και ενδεχόμενες συνέπειες αυτής» και αναγορεύθηκε διδάκτωρ της Ιατρικής με «άριστα».

## Τι είναι Βιοηθική

Βιοηθική είναι ο κλάδος εκείνος της επιστήμης που ασχολείται με τα ηθικά προβλήματα που προέκυψαν από τις νέες ανακαλύψεις της Βιολογίας και τις εφαρμογές της Γενετικής Μηχανικής και συνίσταται στην προσπάθεια αποφυγής μη αντιστρεπτών καταστάσεων που σχετίζονται με τον χειρισμό του γενετικού υλικού. Ο πρώτος που χρησιμοποίησε τον όρο «bioethics», είναι ο Potter van Rensselaer στο έργο του «Bioethics. Bridge to the future», Νέα Υόρκη, 1971. Ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε εκτεταμένα από τους αγγλόφωνους επιστήμονες και καθιερώθηκε στην διεθνή βιβλιογραφία αντικαθιστώντας σταδιακά τον όρο «ιατρική ηθική».

Η βιοηθική είναι ένας νέος κλάδος, ο οποίος δημιουργήθηκε εξαιτίας της ραγδαίας βιοτεχνολογικής ανάπτυξης στους τομείς της ιατρικής, της βιολογίας και της βιοιατρικής. Ο ορισμός της βιοηθικής πηγάζει από τις ελληνικές λέξεις «βίος» και «ηθική». **Η εν λόγω επιστήμη διερευνά ηθικά ζητήματα και ερωτήματα που αφορούν κυρίως τα δικαιώματα ασθενών, σχέσεις ιατρού-ασθενή και νοσηλευτικού προσωπικού, την έκτρωση, την ανθρώπινη κλωνοποίηση, την ευθανασία, τις μεταμοσχεύσεις, την ευγονία καθώς και άλλα βιοτεχνολογικά και γενετικά θέματα.**

Η «βιοηθική» ισορροπεί τον επιστημονικό προσανατολισμό της ιατρικής με τις ανθρώπινες αξίες και έχει στόχο όχι μόνο τη δημιουργία και στή-



Ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος μαζί με τον νέο Αρχιεπίσκοπο Αυστραλίας Μακάριο

ριξη αρχών, αλλά και την καλύτερη κατανόηση των αρχών αυτών.

Οι βασικές αρχές της Βιοηθικής είναι:

- 1) Σεβασμός της Αυτονομίας (respectofautonomy)
- 2) Μη βλάβη συνανθρώπου (Non-maleficence)
- 3) Ευεργεσία (Beneficence)
- 4) Δικαιοσύνη (Justice).

Η ραγδαία ανάπτυξη των Βιολογικών επιστημών και η δυνατότητα παρέμβασης του ανθρώπου σε διάφορες βιολογικές διαδικασίες έκαναν απαραίτητη την ανάπτυξη ενός νέου γνωστικού αντικείμενου, αυτού της Βιοηθικής. Από τη φύση της η Βιοηθική είναι το σημείο τομής διαφορετικών επιστημονικών πεδίων της Βιολογίας που περιλαμβάνουν τη Γενετική, τη Βιοτεχνολογία, τη Βιοϊατρική, ενώ εμπλέκονται και τελείως διαφορετικοί γνωστικοί τομείς όπως η Νομική και η Θεολογία.

Το αντικείμενο της νέας επιστήμης ανέκυψε έπειτα από την αλματώδη πρόοδο που συντελέστηκε στην Ιατρική πρώτα και έπειτα στη Βιολογία, κυρίως από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά. Πράγματι η διεθνής επιστημονική κοινότητα, έλαβε γνώση ότι υπήρχε έντονη η ανάγκη της καταδίκης των εγκληματικών (συνάμα αποτρόπαιων) πειραμάτων που πραγματοποιήσαν οι ναζί γιατροί και βιολόγοι στα Ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ποτέ μέχρι τότε ο άνθρωπος δεν είχε τη δυνατότητα πειραματισμού, τουλάχιστον σε τόσο μεγάλη κλίμακα, πάνω σε συνανθρώπους του και ποτέ ξανά δεν θα έπρεπε να επαναληφθεί η φρικώδης περιπέτεια των ανθρώπινων πειραματόζων.

## Τα πρώτα βήματα

Τον Σεπτέμβριο του 1947 η Διεθνής Οργάνωση Υγείας σε συνεργασία με την UNESCO συνέταξε τον Διεθνή Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας, σαφώς επηρεασμένο από το πνεύμα της Δίκης της Νυρεμβέργης. Η Διακήρυξη της Γενεύης, όπως έμεινε γνωστή στην ιστορία, έθεσε δέκα κανόνες που θα πρέπει να τηρούνται σε κάθε πειραματική διαδικασία που σχετίζεται με ανθρώπους. Ένας από τους κανόνες προέβλεπε ότι οφείλεται να εξασφαλίζεται η συγκατάθεση του υποκειμένου, βασική αρχή που αποτέλεσε τον θεμέλιο λίθο της Βιοηθικής. Οι δεκαετίες που ακολούθησαν ήταν εξαιρετικά παραγωγικές για τη Βιολογία και οι γνώσεις που σωρεύτηκαν άρχισαν να βρίσκουν πρακτικές εφαρμογές ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '60.

Στις αρχές του 1970 η τεχνολογία επέτρεψε για πρώτη φορά στον άνθρωπο να επέμβει σε ευρεία κλίμακα στο γενετικό υλικό. Πολλοί επιστήμονες στην προσπάθειά τους να προσεγγίσουν την παθολογία του καρκίνου θέλησαν να κλωνοποιήσουν σχετιζόμενα με τον καρκίνο γονίδια. Η πιθανότητα διαφυγής τέτοιων τροποποιημένων βακτηριακών στελεχών και η μεταφορά τους στο ανθρώπινο έντερο έθεσε ένα πρόβλημα που όμοιο του, στην αμέσότητα και την έκταση των συνεπειών του, δεν είχε συναντήσει η επιστήμη. Το 1975 μια ομάδα αποτελούμενη από 100 μοριακούς βιολόγους συναντήθηκε στην Καλιφόρνια και συμφώνησε **ότι θα πρέπει να μπου κάποιον όρια στην έρευνα της Γενετικής Μηχα-**

**νικής.** Στις μέρες μας είναι αποδεκτό ότι αυτή ήταν η πρώτη καθαρά καταγεγραμμένη περίπτωση που αποδίδεται στην Βιοηθική. Αντίστοιχες επιτροπές συστάθηκαν και στην Ευρώπη και έβαλαν τις βάσεις για μια γόνιμη σχέση έρευνας και αυτοσυγκράτησης των ίδιων των επιστημόνων.

## Επέμβαση στο ανθρώπινο γενετικό υλικό

Η κλωνοποίηση σε θηλαστικά ήταν ένα μεγάλο βήμα που άνοιξε το δρόμο για μια πιθανή κλωνοποίηση στον άνθρωπο. Η συγκεκριμένη ερευνητική προοπτική, ενώ ακόμη βρίσκεται σε επίπεδο σχεδιασμού, έχει ήδη αποκτήσει φανατικούς πολέμιους και υπερασπιστές. **Το σημαντικότερο στοιχείο είναι ότι εγείρονται πολλά και σοβαρά ηθικά προβλήματα όπως η μοναδικότητα του ατόμου, η θέση του στην κοινωνία, η ομοιογένεια στο γονιδίωμα κ.α. Για πρώτη φορά στην ιστορία του ο άνθρωπος μπορεί να επέμβει στο γενετικό υλικό και να προσθέσει επιθυμητά χαρακτηριστικά ή να αφαιρέσει προβληματικά γονίδια. Πχ. Στην Ινδία υπάρχει η δυνατότητα να διαλέγουν οι υποψήφιοι γονείς το φύλο του παιδιού.**

Απόρροια των γενετικών ερευνών είναι η **εμπορική ταυτοποίηση γονιδίων** (ακόμα και ανθρώπινων) ή αλλιώς το πατεντάρισμα τους από ιδιωτικές εταιρείες που ασχολούνται με εφαρμογές της Βιοτεχνολογίας και της Γενετικής. Η αρχή έγινε το 1980 στις ΗΠΑ για ένα γενετικά τροποποιημένο βακτήριο που είχε την ικανότητα να διασπά το πετρέλαιο.

## Η σημερινή κατάσταση

Τα θέματα που εξετάζει η Βιοηθική είναι εξαιρετικά σοβαρά και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται σε διακρατικό επίπεδο, ώστε να μην αποτελέσουν παίγνιο στα χέρια ανεύθυνων και άσχετων με το αντικείμενο ομάδων ούτε, πολύ περισσότερο, αντικείμενο εκμετάλλευσης. Η UNESCO έχει, επίσης, διατυπώσει αντίστοιχες διατάξεις όπως η Διακήρυξη για το Ανθρώπινο Γονιδίωμα και τα Ανθρώπινα δικαιώματα σύμφωνα με το άρθρο 10 της οποίας «Καμία έρευνα δε μπορεί να υπεριοχύσει των θεμελιωδών ελευθεριών και της αξιοπρέπειας του ατόμου».